

GORAN FILIPI
Filozofski fakultet u Puli
Ivana Matetića Ronjgova 1, HR – 52100 Pula

ISTRORUMUNJSKE ETIMOLOGIJE V.: PČELARSTVO

U članku se raspravlja o 16 pojmova koji se tiču pčelarstva u istrorumunjskim idiomima¹ koje smo prikupili na terenu uglavnom tijekom anketiranja za IrLA, a i kasnijim naknadnim provjerama. Uz prikupljene se termine dosljedno navode i slični ili isti oblici iz ir. leksičkih repertoara koje imamo na raspolaganju. Uz svaki se naziv daje i etimologija do koje se dolazi usporedbom oblika u okolnim govorima, čakavskim, slovenskim i istromletačkim. Ako je riječ domaća, daju se i paralele u ostala tri rumunjska dijalekta. Na kraju su članka kazala: I. kazalo pojmova, II. kazalo istrorumunjskih oblika, III. kazalo čakavskih oblika, IV. kazalo rumunjskih oblika, V. kazalo hrvatskih oblika, VI. kazalo slovenskih oblika, VII. kazalo oblika u drugim idiomima, VIII. kazalo etimona.

KLJUČNE RIJEČI: *dijalektologija, etimologija, istrorumunjski, čakavski, pčelarstvo.*

Za istrorumunjske oblike koje smo sami zabilježili služimo se grafijom koju smo sastavili za IrLA. Riječ je o prilagođenoj hrvatskoj latinici kojoj su dodani grafemi koji izražavaju istrorumunjske posebne glasove:

- ǎ - stražnje muklo *a*
- ε - jako otvoreno *e*
- ə - poluglas, čuje se između *v* i *r* u hrvatskoj riječi *vrt* - odgovara rumunjskome *ă*
- č̣ - jako umekšano *č*
- ś - umekšano *š*
- ẓ̌ - umekšano *ž*
- ʒ - početni glas u tal. *zelo*
- ǰ - glas između hrvatskoga *dž* i *đ*
- ɣ - velarni zvučni frikativ, kao u španjolskom *lago*
- ǎ - hrvatsko *lj*
- ń - hrvatsko *nj*

Naglasak u višesložnim ir. riječima bilježimo podcrtavanjem naglašenoga vokala, osim *ǎ* koje je uvijek naglašeno.

¹ Više o ir. v. u uvodnome dijelu IrE I. ili u IrLA.

Ir. imenice navode se u jednini bez člana, čemu slijede nastavci za određeni član (-u ili -a), za množinu (-ø, -e, -č, ...), za množinu s određenim članom (-i, -ele, -irle, ...) i na kraju odrednica roda (*m.*, *ž.*, *sr.* ili *bg.*); glagoli se navode u infinitivu, a uz njih se navodi i prvo lice jednine prezenta; kod pridjeva se daju najprije jedninski oblici za *m.*, *ž.* i eventualno *sr.* rod, a zatim iza točke i zareza još i množinski oblici.

Čakavske oblike koje smo sami zabilježili pišemo istom grafijom, a naglasak bilježimo kako je to uobičajeno u hrvatskoj dijalektološkoj literaturi, dok sve oblike iz literature vjerno prenosimo prema izvorniku (osim srpske ćirilice, koju transliteriramo).

U radu smo koristili sljedeće kratice:

- acc. – akuzativ
- ar. - arumunjski
- arap. - arapski
- bilj. - bilješka
- bg. - srednji rod rumunjskoga tipa (dvorod)
- bng – bez naznake godine
- bug. – bugarski
- coll. - zbirna imenica
- čak. – čakavski
- češ. – češki
- čl. – član
- engl. – engleski
- gen. – genitiv
- gl. – glagol
- grč. – grčki
- dr. - dačkorumunjski
- fran. – franački
- furl. - furlanski
- germ. – germanski
- grč. - grčki
- hrv. - hrvatski
- im. – imenica
- imlet. - istromletački
- ir. – istrorumunjski
- istr. – istriotski
- izv. – izvedenica
- jd. - jednina
- juž. s. - južna sela (Šušnjevića, Nova Vas, Jesenovik, Letaj, Brdo, Škabići, Trkovci, Zankovci, Miheli, Kostrčan)
- kas. - kasno
- knjiž. - književni
- l. – lice
- lang. – langobardski
- lat. - latinski
- m. - muški rod
- mak. - makedonski
- mlet. - mletački

mn. - množina
 mr. – meglenorumunjski
 n. - srednji rod hrvatskoga tipa
 neodr. – neodređeni
 njem. - njemački
 odr. – određeni
 perz. – perzijski
 plt – pluralia tantum
 prid. - pridjev
 prijedl. – prijedlog
 prslav. - praslavenski
 reg. - regionalno
 rum. – rumunjski
 rus. - ruski
 sln. – slovenski
 srp. – srpski
 srvnjem. – srednjevisokonjemački
 st. - staro
 stsl. – staroslavenski
 stvnjem. – starovisokonjemački
 šp. – španjolski
 tal. – talijanski
 tršč. – trščanski
 tur. – turski
 usp. - usporedi
 v. - vidi
 vlat. - vulgarnolatinski
 ž. - ženski rod

I. KOŠNICA

U Žejanama za košnicu vele *ulišta*, *-a*, *ulīšt*, *ulīštele* ž, u Šušnjevići, Brdu i Škabićima *ul*, *-u*, *-ure*, *-urle* bg, u Jesenoviku, Trkocima, Zankocima i Kostrčanu *ul*, *-u*, *-ø*, *-i m*, u Letaju i Mihelima *čelĥak*, *-u*, *-ø*, *-i m*, u Mihelima mn. i *čelnač*, *-i*, u Novoj Vasi *kāsice lu čelicele*.

Oblici tipa *ul* i *ulišta* [u literaturi nalazimo: *ul*’, *ulīšte* (IrG 374), *ulīšte*, *uliu*, *uleu* (Vlr 154), *ul*, *-u* (DRI 162), *ul*’, *-ure*, *ul’ište*, *-i* (Tlr 184)] čakavskog su podrijetla: npr. u Orbanićima *ulj* (ČDO 577), u Pićnu *ulj* (PI 123), u Dračevici na Braču *ulīšće* (ČL 1283), u Salima *uljenjāk* "zemljano saće od divljih pčela" (RGS 394) < pslav. **ulьjъ* (SES 697).

Naziv *čelĥak* također je posuđen iz čakavskih govora: npr. u Senju *čelinjāk* (SR 16) - izvedenica od *čela* (v. 3.).

Posljednji je naziv, *kāsice lu čelicele*, sintagma u doslovnom značenju "kućica pčela". Prvi je element, *kāsice*, domaći, umanjena od *kāsa* "kuća" [(u Šušnjevići smo zapisali *kāse*, *-a*, *-e*, *-ele* ž, u ostalim mjestima *kāsa*, *-a*, *-e*, *-ele*, ž; u Šušnjevići *kāsice*, *-a*, *-e*, *-ele* ž, u ostalim mjestima *kāsica*, *-a*, *-e*, *-ele* ž); u literaturi nalazimo: *cāse*; *cāsiṭę* (Slr 306), *caš*

(Vlr 114), *cáse*, -e; *cásiťe*, -e (Tlr 160), *cása*, -e, *cuășe* (Dlr 196), *cășe*, -a za Šušnjevicu i Novu Vas, *cása*, mn. *cășe*, -le za Žejane; *cásiťe*, -a za Šušnjevicu, *cásiťa* za Žejane (IrHR 47)] < lat. *casa*, REW 1728 > dr., ar., mr. *cásã* (DEX 142, DDAr 250, DMr 63). Drugi je elemenat, *lu čelicele* genitiv množine: za *čelicele* v. 3.

2. SAĆE

U Žejanama, Brdu, Škabićima, Zankovcima, Mihelima i Kostrčanu *sature*, -urle *plt.*, *m*, u Šušnjevići *oscune*, -a, -e, -ele ž, u Novoj Vasi *ošcune*, -a, -e, -ele ž, u Jesenoviku, Letaju i Trkocima *ošcune*, -a, -e, -ele ž. U Zankovcima, Mihelima i Kostrčanu još i *sat*, -u, -ø, -i *m*.

Za *sat*, *sature* v. 2.1.

Oblika tipa *oscune* ne nalazimo u ir. repertoarima kojima raspoložemo. Riječ je o izvedenicama od *osak*, *osk* (v. 12.) koji su mogli nastati i unutar ir. idioma.

2.1. SAT (OKCE U SAĆU)

U Brdu, Škabićima, Zankovcima, Mihelima i Kostrčanu zapisali smo *sat*, -u, -ure, -urle *bg*, u tri potonja mjesta još i *sat*, -u, -ø, -i *m*, u Žejanama *škulica de satire*, u Šušnjevići *škulice de oscune*, u Novoj Vasi *škulice de oščune*, u Letaju *škulica de oščune*, u Jesenoviku *škula an oščune* i u Trkocima *škule de oščune*.

Za *sat* samo Kovačec ima *sât*, -u, -sâturle, -urle za Žejane u značenju "saće", a za Šušnjevicu u značenju "osinje gnijezdo" (IrHR 172). Iz čakavskoga: npr. u Orbanićima *sât* (ČDO 542), u Brgudu *săče*, u Čepiću *sâče* (IrLA 1562, 1563) < prslav. **sъtъ* (SES 555).

Drugi su termini sintagme u doslovnom značenju "rupa/rupica od saća" odnosno "rupa u saću". Vezni su elementi domaći: *de* (< lat. *de*, REW 2488); *an* (< lat. *in*, REW 4328). Za *oscune* v. 2. Oblici tipa *škula*, -ica [u Šušnjevići smo zabilježili *škule*, -a, -e, -ele ž i *škule*, -a, *skuľ*, -ile ž, u Novoj Vasi *škule*, -a, -e, -ele ž, u ostalim juž. s. *škule*, -a, *skuľ*, -ile ž, u Žejanama *škule*, -a, -e, -ele ž, u Letaju još i *škula*, -a, -e, -ele ž (u literaturi nalazimo: *scul'e* (Slr 324), *skul'e*, -l'e (IrG 342), *scule* (Vlr 147), *şcul'* (DRI 154), *şcul'e*, -l' (Tlr 182), *şcula*, -e; *şcul'ița*, -e (Dlr 284), *scul'e*, -a za Šušnjevicu, *şcul'e*, -a za Jesenovik i Žejane, mn. za Žejane *do şcul'*, *do şcul'e*; *şcul'ița* za Žejane (IrHR 189)] posuđeni su iz čakavskoga. Oblici tipa *škula*, *škuja* prošireni su i u hrvatskim i u slovenskim istarskim govorima: npr. *škūla* u Čepiću (IrLA 433), Čabrunićima i Ližnjanu (ILA 433), u Vodicama *škūla* (ID 217); u Brgudu *škūlica* (IrLA 433); u Kortama, Maliji, Baredu, Šaredu, Izoli *škúja*. Etimologija nije jasna (v. ESSJ IV/78, *škúlja*). S obzirom na distribuciju hrvatskih oblika Istrorumunji su ove riječi vjerojatno posudili tek nakon dolaska na Krk i u Istru.

3. PČELA (APIS MELIFICA)

U Žejanama smo zabilježili *albire*, -a, *albir*, -le ž, u Šušnjevići *čelice*, -a, -e, -ele ž, u Novoj Vasi *čelice*, -a, -e, -ele ž, u ostalim juž. s. *čelica*, -a, -e, -ele ž, u Šušnjevići još i *čele*, -a, -e, -ele ž, a u Novoj Vasi, Trkocima, Mihelima i Zankovcima još i *čela*, -a, -e, -ele ž.

Byhan ima *albire*, *-re* (IrG 185) i *tšélitšę* (IrG 365), Maiorescu *albira*, mn. *albire* (Vlr 106), Popovici *albire* (DRI 87) i *čelițe*, *-a* (DRI 105), Cantemir *albire*, *-r* (Tlr 157), Sârbu i Frățilă *abira*, *-e* (Dlr 186), Kovačec *al'bire*, *-a*, *al'bír*, *-le* za Žejane (IrHR 22).

Žejanski je entomonim domaćeg podrijetla: dr., mr. *albină* (DEX 24, DMr 10), ar. *alčină* (DDAr 82), *alghină* (DAR 35, s. v. *albină*) < lat. *alvina* "košnica", REW 393.

Nazivi tipa *čela* i *čelica* posuđenice su iz čakavskih govora: npr. *čëla* u Čepiću (IrLA 1565), Svetvinčentu, Čabrunićima, Valturi i Ližnjanu (ILA 1565), u Brusju na Hvaru *čelà* i *čelica* (ČL 109), u Belom *čëla* i *čëlica* (BBT 64), u Senju *čelà* (SR 16)² < prslav. **bьčela* ili **bьčela* (SES 67, s. v. *čebëla*).

4. TRUT

U Žejanama *trut*, *-u*, *-ø*, *-i m* i *trut*, *-u*, *-ure*, *-urle m*, u Šušnjevići *samăcu de celice*, u Novoj Vasi *samăcu de celice*, u drugim juž. s. *samăcu de celica*.

Za nazive tipa *trut* samo u Kovačeca za Žejane nalazimo *trut*, *-u* (IrHR 200).

Posuđenice iz čakavskih govora: npr. *trüt* u Brgudu, Čepiću (IrLA 1568), Valturi i Ližnjanu (ILA 1568) < prslav. **trqtъ* (SES 687, s. v. *trôt*).

Preostali su nazivi sintagme koje u prijevodu znače "pčelin mužjak", odnosno doslovce "mužjak od pčele". Prvi elemenat, *samăcu* (u svim ir. mjestima zapisali smo *samăc*, *-u*, *samci*, *-ø*), posuđen je iz čakavskoga: npr. u Orbanićima *sāmăc* (ČDO 542), izvedenica na *-ac* od *sam* < prslav. **samъ* (SES 553)³. Drugi elemenat sintagmi, *de*, domaći je (< lat. *de*, REW 2488), a za treći, *čelica*, v. 3.

5. MATICA

U Žejanama *matica*, *-a*, *-e*, *-ele ž*, u Šušnjevići i Novoj Vasi *mătice*, *-a*, *-e*, *-ele ž*, u ostalim juž. s. *mătica*, *-a*, *-e*, *-ele ž*.

Cantemir bilježi *mătite*, *-e* (Tlr 170), Kovačec *mătita*, *-e* za Žejane (IrHR 113), ostali nemaju.

Posuđenice iz čakavskih govora: npr. u Brgudu i Čepiću *mătica* (IrLA 1569), u Čabrunićima, Valturi i Ližnjanu *mătitsa* (ILA 1569), u Senju *mătica* (SR 73), u Brusju na Hvaru *mătica* (ČL 534) < prslav. **matica* (SES 328).

6. PČELINA LIČINKA

U Žejanama *ylermu de albira*, u Šušnjevići *lermu de celice*, u Novoj Vasi *lermu de celice*, u ostalim juž. s. *lermu de celica*.

Svi su zabilježeni nazivi sintagme u značenju "pčelin crv", tj. doslovce "crv od pčele": Prvi je elemenat sintagmi domaća riječ [u Žejanama smo zapisali *ylerm*, *-u*, *-ure*,

² U Brgudu *pčëla* (IrLA 1565) prema standardnome hrvatskome *pčëla* (RHJ 813).

³ Usp. istr. *mašćo de le 'ave* (Galižana), *mašo* (Vodnjan), *mašćo* (Bale), *mašćo* (Šišan) "trut" (ILA 1568).

-urle m, u Šušnjevcima, Jesenoviku, Brdu, Škabićima, Trkvcima, Zankvcima, Mihelima i Kostrčanu *lěrm, -u, -ø, -i m*, u Šušnjevcima, Novoj Vasi, Brdu i Škabićima *lěrm, -u, -ure, -urle bg*, u Šušnjevcima još i *lěrmu, -u, -ø, -i*. Byhan navodi *l'erm* i *l'ěrm* (IrG 270; 233), Popovici *lěrm, -u* (DRI 122), Cantemir *l'erm, -i* (TlR 169), Maiorescu *ierm, ierme, gherm, gherme* (DlR 128), Kovačec *ylěrmu* (rijetko *ylěrm, -u*), mn. *ylěrmure, -urle* i *ylěrmu* za Žejane (IrHR 84), *l'ěrmu, l'ěrmu* za Šušnjevicu i Novu Vas i *l'ěrmu* za Novu Vas u starijih govornika (IrHR109)] – dr. *viěrmu* (DEX 1161), ar. *úermu, úarmu* (DER 9243) < lat. *věrmis*, REW 9231; DER 9243. Drugi elemenat sintagmi, *de*, također je domaći (< lat. *de*, REW 2488), a za treći, *albira, čelica*, v. 3.

7. ŽALAC

U Žejanama *aku de albire*, u Šušnjevcima *aku de celice*, u Novoj Vasi *aku de čelice*, u Zankvcima *aku de čela*, u ostalim juž. s. *aku de čelica*.

Svi su zabilježeni nazivi sintagme u značenju "pčelina igla", tj. doslovce "igla od pčele".

Prvi je elemenat navedenih sintagmi, *aku* "igla", domaći: za šivaću smo iglu⁴ u Žejanama zapisali *ak, -u, -ure, -urle m*, u Šušnjevcima, Novoj Vasi, Jesenoviku i Letaju *ak, -u, -ø, -i m*, u Brdu, Trkvcima, Zankvcima, Mihelima i Kostrčanu *ak, -u, ač, -i m*, u Škabićima *ak, -u, ače, -ele bg*, u Šušnjevcima i Jesenoviku još i *ak, -u, -ure, -urle bg* (IrLA 683). Puščariu je zapisao *ac* (SlR 301), Sârbu i Frătilă *ac, -ure* (DlR 186) i *uac, -ure* (DlR 291), Kovačec u Žejanama *ac, -u, -urle* (IrHR 20) – dr., ar., mr. *ac* (DEX 5, DDAr 51, DMr 7) < lat. *acus*, REW 130). Drugi elemenat sintagmi, *de*, također je domaći (< lat. *de*, REW 2488), a za treći, *albira, čelica*, v. 3.

8. ZUJATI (O PČELAMA)

U Žejanama *bruči, bručes* (*albirle bručes*), u Šušnjevcima *zumborej, zumborešk* (*celicele zumborešku*), u Novoj Vasi i Jesenoviku *žumborej, žumboreš* (*čelicele žumborešku*), u Škabićima *žambori, žamboreš* (*čelicele žamborešku*), u ostalim juž. s. *zuj, zujes* (*čelicele zujesku*), u Letaju još i *barnči, barnčes* (*čelicele barnčesku*).

Ir. repertoari kojima se služimo ne donose sličnih oblika. Svi su navedeni oblici posuđeni iz čakavskih govora i onomatopejskog su podrijetla: u Brgudu *pčele bærčê* (IrLA 1570), u Orbanićima *břnčët* (ČDO 423)⁵ < prslav. **bręčati* (SES 46, s. v. *bręčati*); npr. u Vodicama *žumboriti* (ID 226); npr. u Čepiću *zúj* "zujanje" (IrLA 1570), u Belom *zujit* (BBT 563) < prslav. **zujati* (HER 702).

9. ROJ (O PČELAMA)

U Žejanama *roj, -u, -ure, -urle m*, u Šušnjevcima, Brdu, Škabićima, Mihelima i Kostrčanu *roj, -u, -ure, -urle bg*, u Novoj Vasi, Jesenoviku, Letaju, Trkvcima, Zankvcima, Mihelima i Kostrčanu *roj, -u, -ø, -i m*.

⁴ Usp. u Čepiću *igla* "žalac" (IrLA 1566) < prslav. **igъla* (SES 181).

⁵ Usp. *bręncuja, bręncula* "zujara (muha)" (Dalmacija).

Na ovom će se mjestu obraditi i gore navedene imenice i glagol pod 9.1.

Puščariu donosi samo imenicu *roj* (Slr 323), a Cantemir samo glagol *roji* (Tlr 178). Ostali nemaju. Premda se navedeni oblici poklapaju s čakavskim [npr. u Brgudu *rōj*, u Čepiću *rōj* (IrLA 1571), u Svetvinčentu, Čabrunićima i Valturi također *rōj* (ILA 1571); u Brgudu *pčēle se rōje*, u Čepiću i Valturi *rojīt se* (IrLA 1572, ILA 1572), u Svetvinčentu i Čabrunićima *rojīti se* (ILA 1572)], radije ih tumačimo kao domaće posuđenice iz slavenskoga, vjerojatno bugarskoga (*poŭ*, TP 678) ili srpskoga [*rōj*, *rōjiti se* (CP² II/893) < prslav. **rojь*, (SES 543)] koje su Istrorumunji imali u svom leksiku i prije prelaska Dunava: dr. *roi* (im.), *roí* (gl.); ar. *roïŭ* (im.), *ruéscu* (gl.) (DDAr 908), mr. *roí* (im.), *rujés* (gl.) (DMr 250, 252).

9.1. ROJITI SE (O PČELAMA)

U Šušnjevici smo zapisali *rojī se, me rojēšk*, u svim ostalim mjestima *rojī se, me rojes*. V. 9.

10. PELUD, CVJETNI PRAH

U Žejanama *cvet, -u, -ure, -urle m*, u Letaju *čeruša de cvet*, u Zankovcima *prāhu de cveče*, u ostalim juž. s. *pelud, -u, -ø, -i*, u Škabićima još i *pelud, -u, -e, -ele bg*.

Žejanski termin, *cvet*, postoji i u juž. s., ali samo u značenju "cvijet"⁶: u Letaju i Kostrčanu *cvet, -u, -ø, -i m*, u ostalim selima *cvet, -u, -ure, -urle bg*. Žejansko značenje ne nalazimo ni u ir. repertoarima kojima se služimo: *tsvét, -u, -ti, -turle* "cvijet" (IrG 373), *tvēt, -ure* "cvijet" (Tlr 184, Dlr 291), *tvēt, -u* "vrhnje" (DRI 161). Bilo kako bilo, riječ je o posuđenici iz čakavskih govora: npr. u Brgudu i Čepiću *cvēt* (IrLA 1285), u Valturi *tsvīt*, u Ližnjanu *tsvīt* (ILA 1285) < prslav. **květъ* (SES 64).

Oblici tipa *pelud* posuđeni su iz čakavskih govora gdje su možda učene⁷ riječi: npr. u Brgudu *pēlud*, u Čepiću *pelūd* (IrLA 1573), u Valturi *pēlud*, u Ližnjanu *pēlut* (IRA 1574), u Brusju na Hvaru *pelūd* (ČL 790).

Preostala su dva naziva, *čeruša de cvet* i *prāhu de cveče*⁸, sintagme koje doslovce znače "pepeo od cvijeta", odnosno "prah od cvijeća".

⁶ Semantizam se "cvijet" u Žejanama izražava kao *roža, -a, -e, -ele ž.*, što je moglo biti preuzeto iz čakavskih okolnih govora (oblici tipa *roža, rožica* "cvijet" prošireni su diljem Istre i Kvarnera i mogu se protumačiti kao mletacizmi, mlet. *rosa* "ruža", BOE 583 < lat. *rōsa* "ruža", REW 7375 s promjenom značenja "ruža" → "cvijet" do koje je moglo doći ili preko utjecaja slovenskih govora ili neovisno o njima (u slovenskim govorima oblici tipa *roža, rožica* znače "cvijet", no i u slovenskom je prvotno značenje bilo "ruža" - slov. *roža* Metka Furlan tumači kao germanizam latinskoga podrijetla, stvnjem. *rōsa*, srvnjem. *rōse*, SES 546). Mogućih kombinacija ima dosta: žejanska bi riječ mogla biti izravna posuđenica iz slovenskih govora; čakavski oblik također je mogao biti izravno preuzet iz slovenskih govora, pa onda posredovan u ir.; slovenski bi oblici u istarskim slovenskim govorima također mogli biti mletacizmi koji su promijenili značenje pod utjecajem standarda; i čakavski oblici mogli bi biti germanizmi (v. i SKOK III/174, s. v. *rūsa*), itd., itd.

⁷ "Tu je riječ načinio Šulek i unio ju je u svoj nem.-hrv. rječnik i u rječn. zn. naz. (sc. rječnik znanstvenog nazivlja); načinio ju je iz češke riječi *pel* dodavši joj nastavak *-ud*." (ARJ IX/768). To navodi i Marko Snoj uz kroatizam *pēlod*, no nastavlja: "vendar se zdi verjetneje, da gre za domačo hrv. izpeljanko, sorodno z nar. sloven. *špelūd* 'luska, iver'. Če je domneva pravilna, je izhodišče pslovan. **peludъ* 'prah'." (SES 435).

⁸ = coll., sr. < čak. *cveče*.

Spojini je elemenat *de* domaći (< lat. *de*, REW 2488).

Domaći su i oblici tipa *čeruša* "pepeo": u Šušnjevcima smo zabilježili *ceruše*, *-a*, *-ø*, *-ile* ž, u Letaju, Kostrčanu i Mihelima *čeruša*, *-a*, *-e*, *-ele* ž, u Mihelima i ostalim mjestima *čeruše*, *-a*, *-ø*, *-ile* ž - Byhan je zapisao *tšerúšę* (IrG 366), Maiorescu *ceruše* (Vlr 115), Popovici *čerušę* (DRI 105), Cantemir *cerúše* (Tlr 161), Kovačec za Žejane i Jesenovik *čeruše*, *-a*, mn. *čeruš*, *-ile* (IrHR 62) i za Šušnjevicu i Brdo *terúše*, *-a*, *terúše*, *-a*, mn. *terús*, *-ile* (IrHR 203) - dr. *cenúšă* (DEX 162), ar. *ținușă*, mr. *țănușă* (DER 1653), *čănușă* (DRI 105) < lat. **cīnīsia*, REW 1930.

Oblici tipa *práh* [u Žejanama smo zapisali *práh*, *-u*, *-ø*, *-i*, *m* i *práh*, *-u*, *-ure*, *-urle m*, u Letaju *práh*, *-u*, *-ø*, *-i m*, u Škabićima *práh*, *-u*, *práš*, *-i m*, u Škabićima i ostalim juž. s. *práh*, *-u*, *-ure*, *-urle bg* - u literaturi nalazimo: *práh* (Slr 321, Dlr 258), *práh*, *-u* (DRI 139), *prah* (Tlr 176), *práh*, *-u* (IrHR 155 - u značenju "puščani prah, barut" za Žejane)] također bi mogli biti domaći, vjerojatno samo prilagođeni prema čakavskim imenicama tipa *prah* koje su proširene diljem čakavskih (i ne samo čakavskih) područja (< stslav. **porxъ*, SES 482). Ako je ova pretpostavka točna, oblici o kojima razglabamo potječu od navedene staroslavenske riječi koja je u rumunjske govore ušla ili preko bugarskoga (*npax* - TP 560) ili preko srpskoga: dr. *praf* (DEX 833), dr. u Moldaviji i Transilvaniji *prav*, u Banatu *prau* (DER 6743), mr. *práu* (DMr 231), a svakako valja uzeti u obzir i zastarjelice *prah*, *sprah* (DER 6743).

1.1. MED

U Žejanama *mlâre*, *-ele*, *mlâre*, *-erle* ž (?), u Šušnjevcima i Novoj Vasi *mlâre*, *-a*, *-e*, *-ele* ž, u ostalim juž. s. *mlâre*, *-a*, *-e*, *-ele* ž, u Letaju, Brdu, Škabićima, Trkovicima, Zankovicima, Mihelima i Kostrčanu još i *med*, *-u*, *-ure*, *-urle bg*, a u Letaju, Zankovicima, Mihelima i Kostrčanu još i *med*, *-u*, *-ø*, *-i m*.

Oblici tipa *mlâre* domaći su [Byhan ima *ml'óre* (IrG 279), Maiorescu *mliare*, *mliară*, *mliară*, *mniere* (Vlr 134), Popovici *mlâre*, *-a* (DRI 126), Cantemir *mlâre* (Tlr 171), Sârbu i Frățilă *mlâre* (Dlr 229), Kovačec *mlâre*, *-a* za Šušnjevicu i Zankovce i *mlâre*, *-ele* mn. za Žejane (IrHR 119)], prisutni i u drugim rumunjskim dijalektima: dr. *miere* (DEX 632), ar. *n'eâre* (DDAr 794), *here*, *hare* (DER 5262), mr. *hâri* (DMr 210), (*m*)*hâri* (DER 5262) < lat. **melem* (DER 5262), izvedenica od *měl*, REW 5469.

Oblici tipa *med* (*mêd*, *mèd* - diljem čakavskih područja) posuđeni su iz čakavskih govora: npr. u Brgudu *mêd*, u Čepiću *mèd* (IrLA 1574) < stslav. **medь* (SES 330). Od ir. repertoara s kojima raspoložemo samo u Cantemira nalazimo *med* (Tlr 170).

1.1.1. VRCATI

U Žejanama *vərbcej*, *vərbces* (*vərbcej mlârele*), u Jesenoviku *vərcej*, *vərces* (*vərcej mlâra*) u Škabićima *vərcej*, *vərcez* (*vərcej medu*) u Šušnjevcima *pobirej*, *pobires* (*pobirej mlâra*), u ostalim juž. s. *poberi*, *poberes*, odnosno *beri*, *beres* i *berivej*, *berives* (*poberi*, *beri mlârat/medu*).⁹

⁹ Mi smo ove glagole tipa (*po*)*beri* prikupili uz pitanje o vrcanju meda, no svi su navedeni oblici u uporabi u svim mjestima u značenju "kupiti, skupljati" odnosno "pokupiti, skupiti".

Glagole tipa *vərcej* ne nalazimo u ir. repertoarima kojima se služimo. Posuđeni su iz čakavskih govora: npr. u Dračevici na Braču *vřcot* (ČL 1337), u Kolanu na Pagu *vřcat* (RKGP 576), onomatopejskog podrijetla (< prslav. **xvřrkati* (?), SES 131, s. v. *fřkati*1).

I glagoli tipa (*po*)*beri* čakavskog su podrijetla [u literaturi nalazimo: *berí*, *berésk* (IrG 192), *berí*, *berivěj* (Sİr 304), *poberí*, *pobirěj* (Sİr 320), *berí* (Tİr 159), *pobirěi*, *pobiri* (Tİr 175), *berí* (Dİr 191), *poberi*, *pobirei* (Dİr 251), *poberí* (IrHR 148 - za Žejane i Jesenovik)]: npr. u Pićnu i Labinu *brat* (PI 14, RLG 27), u Orbanićima i Senju *brät*, *pobrät* (ČDO 422, SR 10, 106) < prslav. **břrati* (SES 44). Usp. u Brgudu *pöbrat mëd*, u Čepiću *pobrät mëd* (IrLA 1574).

12. VOSAK

U Žejanama *vösak*, *-u*, *vöski*, *vöski m*, u Brgudu, Škabićima, Trkovicima, Mihelima i Kostrčanu *vosžk*, *-u*, *vöski*, *vöski m*, u Letaju i Zankovicima *vosk*, *-u*, *-ø*, *-i m*, u Jesenoviku *osk*, *-u*, *-ø*, *-i m*, u Šušnjevi i Novoj Vasi *osžk*, *-u*, *-ø*, *-i m*, u Šušnjevi još i *osžk*, *-u*, *oski*, *oski m*.

Byhan i Maiorescu imaju *vosk* (IrG 383, Vİr 157), Popovici *vosc*, *-u* (DRI 165), Cantemir *osc* (Tİr 174), Kovačec za Žejane *vösac*, *-u* (IrHR 216).

Posuđenice iz čakavskih govora: npr. *vösak* u Brgudu, Čepiću (IrLA 1575), Svetvinčentu i Valturi (ILA 1575), *ösak* u Ližnjanu (ILA 1575), *ösak* u Pićnu (PI 77), *ösak* u Orbanićima (ČDO 510), *vösak* u Senju (SR 166) < prslav. **voskъ* (SES 726, s. v. *vösek*).

Kovačec navodi i *čăra* za Žejane uz napomenu "nesigurno; danas se za vosak najčešće kaže *vösâk*" (IrHR 61). Inačicu ovog oblika nalazimo za ir. i u Cioranescua, *țeře* (DER 1617). Ostali ir. repertoari kojima se služimo nemaju oblika, a ni sami ga nismo potvrdili telefonskim provjerama koje smo obavili pišući ovaj članak. Domaća riječ: dr. *ceără* (DEX 158), ar. *țeără* (DDAr 1068, DER 1617) < lat. *cĕra*, REW 1821.

13. ZAKLJUČAK

U obrađenom leksiku prevladavaju posuđenice iz čakavskih govora. Domaćih je pojmova nešto manje od trećine (uključujući i nekoliko hibridnih sintagmi). Valja naglasiti da smo tri pojma (*roj*, *roj se* i *prăh*), iako se poklapaju s čakavskim oblicima (*roj*, *rojiti se* i *prah*), radije interpretirali kao domaće jer postoje ekvivalenti u ostala tri rumunjska dijalekta (dačkorumunjskom, arumunjskom i meglenorumunjskom).

I. KAZALO POJMOVA

Apis melifica - 3.
 cvjetni prah - 10.
 košnica - 1.
 ličinka (pčelina) - 6.
 matica - 5.
 med - 11.
 okce u saću - 2.1.
 pčela - 3.
 pčelina ličinka - 6.
 pelud - 10.
 roj (o pčelama) - 9.
 rojiti se (o pčelama) - 9.1.
 sat (okce u saću) - 2.1.
 trut - 4.
 vosak - 12.
 vrcati - 11.1.
 zujati (o pčelama) - 8.
 žalac - 7.

**II. KAZALO ISTRORUMNJSKIH
OBLIKA****A. koje smo sami zabilježili**

âk - 7.
 âku de albire - 7.
 âku de čela - 7.
 âku de čelica - 7.
 âku de čelice - 7.
 âku de čelice - 7.
 albire - 3.
 albirle bručes - 8.
 berj - 11.1.; bilj. 9
 berj medu - 11.1.
 berj mlâra - 11.1.
 berivĕj - 11.1.
 bœrnčj - 8.
 bručj - 8.
 celē - 3.
 celice - 3.
 celicele zumboreksku - 8.
 ceruše - 10.
 cvet - 10.
 čela - 3.
 čelica - 3.
 čelice - 3.
 čelicele bœrnčesku - 8.

čelicele zujesku - 8.
 čelicele žamboresku - 8.
 čelicele žumboreksku - 8.
 čelĭnak - 1.
 čeruša - 10.
 čeruša de cvet - 10.
 čeruše - 10.
 de - 2.1.; 4.; 6.; 7.; 10.
 œn - 2.1.
 ĩerm - 6.
 ĩermu de albira - 6.
 kâsa - 1.
 kâse - 1.
 kâsica - 1.
 kâsice - 1.
 kâsice lu čelicele - 1.
 ĩerm - 6.
 ĩermu - 6.
 ĩermu de celice - 6.
 ĩermu de čelica - 6.
 ĩermu de čelice - 6.
 matica - 5.
 mâtica - 5.
 mâtice - 5.
 med - 11.
 mlâre - 11.
 mlâre - 11.
 oscunē - 2.
 osæk - 2.; 12.
 osk - 2.; 12.
 oščunē - 2.
 oščune - 2.
 pelud - 10.
 poberj - 11.1.; bilj. 9
 poberj medu - 11.1.
 poberj mlâra - 11.1.
 pobirĕj - 11.1.
 práh - 10.
 práhu de cvēče - 10.
 roj - 9.
 rojĭ se - 10.
 roža - 10.
 samæc - 4.
 samæcu de celice - 4.
 samæcu de čelica - 4.
 samæcu de čelice - 4.
 sæt - 2.; 2.1.

sature – 2.
 skule – 2.1.
 skulice de oscune – 2.1.
 skula – 2.1.
 skula on oščune – 2.1.
 skule – 2.1.
 skule – 2.1.
 skule de oščune – 2.1.
 skulica de oščune – 2.1.
 skulica de sature – 2.1.
 skulice de oščune – 2.1.
 trut – 4.
 ul – 1.
 ulišta – 1.
 vərbcəj – 11.1.
 vərbcəj mlārele – 11.1.
 vərəcj mēdu – 11.1.
 vərəcj mlāra – 11.1.
 vərəcj – 11.1.
 vosək – 12.
 vos[k – 12.
 vosk – 12.
 zuji – 8.
 zumborəj – 8.
 žəmborī – 8.
 žumborəj – 8.

B. iz literature

āc – 7.
 albira – 3.
 albiṛe – 3.
 albiṛe – 3.
 albīre – 3.
 al'bīre – 3.
 berī – 11.1.
 berivēj – 11.1.
 cāsa – 1.
 casā – 1.
 cāse – 1.
 cāse – 1.
 cāsiṭa – 1.
 cāsiṭe – 1.
 cāsiṭe – 1.
 cāse – 1.
 ceruše – 10.
 ceruše – 10.
 čāra – 12.

čerūše – 10.
 čeliṭe – 3.
 čerūše – 10.
 cuāse – 1.
 gherm – 6.
 gherme – 6.
 γ'erm – 6.
 γ'ermu – 6.
 ierm – 6.
 ierme – 6.
 jerm – 6.
 jermu – 6.
 lerm – 6.
 lerm – 6.
 lermu – 6.
 mātīṭa – 5.
 mātīṭe – 5.
 med – 11.
 miarā – 11.
 mliarā – 11.
 mliare – 11.
 mlāre – 11.
 ml'āre – 11.
 ml'āre – 11.
 ml'ōre – 11.
 mniere – 11.
 osc – 12.
 poberi – 11.1.
 poberī – 11.1.
 pobirei – 11.1.
 pobirēi – 11.1.
 pobirēi – 11.1.
 pobirī – 11.1.
 prah – 10.
 prāh – 10.
 roī – 9.
 roj – 9.
 sāt – 2.1.
 scule – 2.1.
 šcul'a – 2.1.
 scul'e – 2.1.
 šcul'e – 2.1.
 šcul'e – 2.1.
 šcul'e – 2.1.
 šcul'iṭa – 2.1.
 šcul'iṭa – 2.1.
 škul'e – 2.1.

trut – 4.
 tsvét – 10.
 tšélitšę – 3.
 tšerúšę – 10.
 țęre – 12.
 țerúse – 10.
 țerúše – 10.
 țvet – 10.
 uâc – 7.
 uleu – 1.
 ulište – 1.
 uliu – 1.
 ulí – 1.
 ulʹ – 1.
 ulište – 1.
 vósâc – 12.
 vosc – 12.
 vosk – 12.

III. KAZALO ČAKAVSKIH OBLIKA

A. koje smo sami zabilježili

brêncuja – bilj. 5
 brêncuła – bilj. 5
 cveće – bilj. 8
 mêd – 11.
 mëd – 11.
 prah – 10.
 roža – bilj. 6
 rožica – bilj. 6
 škuja – 2.1.
 škuła – 2.1.

B. iz literature

brat – 11.1.
 brät – 11.1.
 bñncët – 8.
 cvět – 10.
 čëla – 3.
 čëla – 3.
 čelà – 3.
 čelica – 3.
 čëlica – 3.
 čelinjāk – 1.
 ìgla – bilj. 4
 mätica – 5.

mätica – 5.
 mätitsa – 5.
 mêd – 11.
 mëd – 11.
 ösak – 12.
 ösak – 12.
 pčëla – bilj. 2
 pčële bärçê – 8.
 pčële se röje – 9.
 pelûd – 10.
 pëlud – 10.
 pelüd – 10.
 pëlut – 10.
 pobrät – 11.1.
 pobrät mëd – 11.1.
 pöbrat mêd – 11.1.
 rôj – 9.
 röj – 9.
 rojît se – 9.
 rojiti se – 9.
 säce – 2.1.
 säce – 2.1.
 sam – 4.
 sāmâc – 4.
 sât – 2.1.
 šküla – 2.1.
 šküļa – 2.1.
 škülica – 2.1.
 trüt – 4.
 tsvît – 10.
 tsvît – 10.
 ulišće – 1.
 ulj – 1.
 uljenjāk – 1.
 vösak – 12.
 vřcat – 11.1.
 vřcot – 11.1.
 zûj – 8.
 zujît – 8.
 žumboriti – 8.

IV. KAZALO RUMUNJSKIH OBLIKA

A. dačkorumunjskih

ac – 7.
 albínâ – 3.

cásã – 1.
 ceárã – 12.
 cenúšã – 10.
 miére – 11.
 praf – 10.
 prah – 10.
 prau – 10.
 prav – 10.
 roi – 9.
 roí – 9.
 sprah – 10.
 viérme – 6.

B. arumunjskih

ac – 7.
 alçínã – 3.
 alghinã – 3.
 cásã – 1.
 ñare – 11.
 n'éare – 11.
 ñere – 11.
 roïu – 9.
 ruéscu – 9.
 țeárã – 12.
 ținușã – 10.
 varmi – 6.
 vermu – 6.

C. meglenorumunjskih

ac – 7.
 albínã – 3.
 cásã – 1.
 čãnușã – 10.
 mňári – 11.
 ñári – 11.
 práu – 10.
 róí – 9.
 rujés – 9.
 țãnușã – 10.

V. KAZALO HRVATSKIH OBLIKA

pčela – bilj. 2

VI. KAZALO SLOVENSКИH OBLIKA

A. koje smo sami zabilježili

roža – bilj. 6
 rožica – bilj. 6.
 škuja – 2.1.
 škúja – 2.1.
 školja – 2.1.

B. z literature

pélod – bilj. 7
 roža – bilj. 6
 špelûd – bilj. 7

VII. KAZALO OBLIKA U DRUGIM IDIOMIMA

A. mletački

rosa – bilj. 6

B. istriotski

'maščo – 4.
 'maščo – 4.
 'maščo de le 'ave – bilj. 3
 'mašo – 4.

C. bugarski

poï – 9.
 prax – 10.

D. srpski

rôj – 9.
 rôjiti se – 9.

E. češki

pel – bilj. 7

I. KAZALO ETIMONA

A. LATINSKI

acus – 7.
 alvīna – 3.
 cēra – 12.
 de – 2.1.; 4.; 6.; 7.; 10.
 casa – 1.

*cīnīsia – 10.
 ĩn – 2.1.
 mēl – 11.
 *melem – 11.
 rōsa – bilj. 6
 vērmiš – 6.

B. PRASLAVENSKI

*bъčela – 3.
 *bъćela – 3.
 *bъrati – 11.1.
 *bręčati – 8.
 *květъ – 10.
 *matica – 5.
 *medъ – 11.
 *reludъ – bilj. 7
 *porxъ – 10.
 *rojъ – 9.

*samъ – 4.
 *sъtъ – 2.1.
 *trqtъ – 4.
 *ulbjъ – 1.
 *voskъ – 12.
 *xvъrkati – 11.1.
 *zujāti – 8.

C. GERMANSKI

1. Starovisokonjemački

rōsa – bilj. 6

2. Srednjevisokonjemački

rōse – bilj. 6

BIBLIOGRAFIJA S KRATICAMA

- ARJ - *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-XXIII, JAZU (danas HAZU) Zagreb, 1880-1976.
- BBT – Nikola Velčić, *Besedar Bejske Tramuntane*, Mali Lošinj – Beli – Rijeka, 2003.
- BOE - Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Martello Editore, Milano, 1971. (pretisak mletačkoga izdanja iz 1856.)
- CP² - Vuk Stefanović Karadžić, *Srpski rječnik*, Prosveta, Beograd, 1964. (prema izdanju iz 1852.)
- ČDO - Janneke Kalsbeek, *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*, Editions Rodopi B. V., Amsterdam-Atlanta, 1998.
- ČL - Mate Hraste & Petar Šimunović, *Čakavisch-deutsches Lexicon*, knj. I, Böhlau Verlag, Köln-Wien, 1979.
- DAR - Matilda Caragiu Marioțeanu, *Dicționar aromân*, I (A-D), Editura Enciclopedică, Bukureșt, 1997.
- DDAR - Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, Bukureșt, 1963.
- DER – Alejandro Cioranescu, *Diccionario etimologico rumano*, Tenerife, Madrid, 1966.
- DEX - *Dicționarul explicativ al limbii române*, Univers Enciclopedic, Bukureșt, 1998.
- DIR - Richard Sârbu & Vasile Frațilă, *Dialectul istroromân*, Editura Amarcord, Temišvar, 1998.
- DMr – Theodor Capidan, *Meglenoromâni III, Dicționar meglenoromân*, Bukureșt, bng.
- DRI - Josif Popovici- *Dialectele romîne*, IX: Dialectele romîne din Istria, partea a 2^A (texte și glosar), Halle A. D. S., Editura autorului, 1909.
- ESSJ – France Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* (I-IV), Ljubljana, 1977., 1982., 1995., 2005.
- HAZU - Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- HER – Alemko Gluhak, *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb, 1993.
- HDZ - Hrvatski dijalektološki zbornik
- ID – Josip Ribarić, *O istarskim dijalektima*, Pazin, 2002.
- ILA - Goran Filipi & Barbara Buršić Giudici, *Istriotski lingvistički atlas*, Znanstvena udruga Mediteran, Pula, 1998.
- IRe I. - Goran Filipi, *Istrorumunjske etimologije I.: "slezena"*, FOC, 11, Zagreb, 2003.
- IRg – Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, u Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache, IV, Leipyig, 1899., str. 174-396.
- IRHR - August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik s gramatikom i tekstovima*, Znanstvena udruga Mediteran, Pula, 1998.

- IrLA - Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas / Atlasul Lingvistic Istroromân / Atlante Linguistico Istrorumenno*, Pula, 2002.
- PI - Šime Ružić Sudčev, *Pičan i pičònski idiomi*, C. A. S. H., Pula, 1999.
- REW - W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Carl Winter - Universitätsverlag, Heidelberg, 1972.
- RGS - Ankica Piasevoli, *Rječnik govora mjesta Sali*, Zadar, 1993.
- RHJ - *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2000.
- RKGP - Ivo Oštarić, *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*, Zadar, 2005.
- RLG - Marijan Milevoj, *Gonan po nase (rječnik labinskog govora)*, samonaklada, Pula, 1992.
- SES - Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana, 1997.
- SIr - Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, III, Cvltvra Națională, Bukurešt, 1929.
- SKOK - Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, JAZU (danas Hazu) Zagreb, 1971-1974.
- SR - Milan Mogoš, *Senjski rječnik*, Zagreb - Senj, 2002.
- TIr - Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, Bukurešt, 1959.
- TP - Даниела Дечева, *Тълковен речник с фразеологични съчемания*, Sofija, 1997.
- VIr - Ioan Maiorescu, *Itinerario in Istria e vocabolario istriano-romeno*, Edizioni Parnaso, Trst, 1996.

ETIMOLOGIE ISTRORUMENE V.: APICOLTURA

RIASSUNTO

Nel presente lavoro viene elaborata la terminologia istrorumena che riguarda l'apicoltura. I vocaboli sono stati raccolti durante le interviste per l'IrLA con le verifiche successive. Accanto alle forme raccolte si riportano anche quelle segnate nei repertori istrorumeni a noi disponibili. Ogni espressione viene paragonata alle forme simili nelle parlate ciacave o venete vicine. Le voci appartenenti al corpus rumeno, si paragonano con le forme degli altri tre dialetti rumeni (dacorumeno, arumeno e meglenorumeno). Alla fine dellavoro troviamo gli indici: I indice dei concetti elaborati, II indice delle forme istrorumene, III indice delle forme ciacave, IV indice delle forme rumene, V indice delle forme croate, VI indice delle forme slovene VII indice delle forme negli altri idiomi, VIII indice degli etimi.

Poco meno di un terzo del lessico presentato ed elaborato in questo saggio è nostrano (sintagmi ibridi compresi). Bisogna sottolineare che tre concetti (roj, roji se, prah) sono stati interpretati come elementi nostrani, nonostante la presenza delle forme ciacave simili (roj, rojiti se, prah), perché le forme simili a quelle ir. Sono presenti anche negli altri tre dialetti rumeni (dacorumeno, arumeno, meglenorumeno). Il resto del lessico elaborato è rappresentato dai prestiti ciacavi.

PAROLE CHIAVE: *dialettologia, etimologia, istrorumeno, ciacavo, apicoltura.*